

zijnde. Antw. De Apostel schrijft aan de slang een arglistigheid toe (2 Kor. 11:3). En de listigheid wordt in den tekst niet aan den Satan, maar aan de stomme slang toegeschreven.

C. Dat het niet begrepen kan worden, om wat reden de Satan zich een slang, die tevens een sprake- loos en redeloos dier was, tot zijn werktuig zou uitge- kozen hebben, daar hem voegzamer en gepaster aan de hand was een ekster, ten aanzien van de spraak; een aap, ten aanzien van de gedaante. Antw. God zegt de reden: omdat de slang listiger geweest is. Weder antwoordt gij: dit kan niet begrepen worden. Wij hebben voorheen reeds de reden gezegd: omdat hij de slang zich de allerbekwaamste voor zijn oogwit geoordeeld heeft. En zoo hij zonder eenige reden dus geoordeeld heeft, wat dan?

D. Dat, indien de Satan door een slang gesproken heeft, hij dan een groter wonderwerk zou gedaan hebben, dan God ooit gedaan heeft. Antw. Dit is niet ver af van godslastering. De Satan heeft geen wonder- werk gedaan, en veel minder een groter dan een wonderwerk Gods, omdat wat de Satan gedaan heeft, de krachten der natuur niet te boven gaat; want de tong van eenig stom dier te buigen, om door zijn (des Satans) kracht en vermogen een onderscheidbaar geluid in de lucht te formieren, gaat de natuur van het onvernünftige stomme dier niet te boven, en het blijkt in uw ekster zelf.

E. Dat ook de Duivel veel natter en gepaster gesproken zou hebben door de slang, dan God zelf door de ezelin van Bileam. Antw. Weg met godslaste- ring! De Satan sprak zeer listig door middel van een zeer listig dier, om de Vrouw, die wegens de oor- spronkelijke gerechtigheid alsnog wijs was bij uitne- mendheid, te bedriegen en te verleiden; en God sprak door een ezelin, een allerbotst en domst dier, om den dwazen en dommen valschen Profeet te scherper te steken, zooals Petrus duidelijk en uitdrukkelijk zegt (2 Petr. 2:16).

F. Dat de Schrift niet zegt, dat de Satan gespro- ken heeft door de slang of de slang den mond geopen- d heeft, zooals van Bileams ezelin gezegd wordt (Num. 22:28). Antw. Dit wordt wel niet met zoveel woorden in den tekst gezegd, dat hij door de slang gesproken heeft; evenwel wordt er gezegd, dat er zulk een is hij geweest, die door te redeneeren den zeer wijzen mensch heeft kunnen verleiden, tus- schen wien en het zaad der Vrouw (Christus) nu vij- andschap is, wien Christus den kop zou vermorzen; buiten allen twijfel is deze de Satan. Ook zegt zij, dat er een ware slang bij geweest is, die Eva door haar arglistigheid bedrogen heeft (2 Kor. 11:3); er is zulk een oude Slang bij geweest, die ge- noemd wordt de Duivel en Satanas, buiten twij- fel, die van den Duivel bezeten is geweest, en der- halve verleidende (Openb. 12:9). Deze dingen tezamen gevoegd, wat kan er dan voegzamer en geschik- ter gezegd worden, dan dat de Duivel en Satanas door de slang verleid heeft? Zoodat ge nu uzelf niet be- hoeft aan te vallen, door te zeggen:

G. Wie is 't derhalve geweest, die hier sprak? en

te antwoorden: dat is de slang geweest, aan welke God tot een straf aankondigde op den grond te kruipen. Gepaster zal Johannes u antwoorden: 't is geweest die oude Slang, welke genoemd wordt Duivel en Satanas, de Verleider, of: welke verleidt. Of nu het werktuig, de slang, vóór den val stof gelekt en op den grond gekropen heeft, zulks baart gansch geen zwartigheid: zoo gij het laatste zegt, zoo moet men begrijpen, dat die dingen, die de slang totnogtoe natuurlijk geweest waren, en zonder moeite en moeilijkheid, haar tot een straf hebben kunnen worden aangekondigd, opdat daarbij zou zijn de hoogste moeilijkheid, smaadheid en schande.

H. Dat die vijandschap, welke God gezet heeft tusschen de slang en haar zaad aan de eene zijde, en de Vrouw en haar zaad aan de andere zijde, nu niet opgemerkt wordt, wijl er slangen gevonden wor- den, die geen vijanden zijn van den mensch, welke den mensch niet beschadigen, ja, hem daarenboven voor- deelig zijn. Antw. Io. 't Zij zoo, wat Bekker even- wel totnogtoe niet bewezen heeft. De tekst zegt nochtans niet, dat zulks aan alle soorten van slangen tot en straf is aangekondigd; want wat, zoo God zulks aan die slang alleen en aan haar zaad heeft aangekondigd, die de Vrouw verleid heeft? Want er is, wat hij zelf erkent, een soort van slangen, die den menschen vijandig is. Maar zo, hij veronderstelt, dat hier alleen verstaan wordt een slang, die een heest is: terwijl wij allang betoond en betoogd hebben, dat er verstaan wordt die slang, welke het zaad der Vrouw den kop vermorzen zou, n.l. de Satan (Rom. 16:20), die oude Slang, die genoemd wordt Duivel en Satanas, de Verleider (Openb. 12:9). Tusschen dezen en het zaad der Vrouw is, en zal altijd zijn een gedurige vijandschap.

I. Derhalve is er (I.) geen reden, dat hij voorwendt, dat de slangen bij de Ophiten en Indische heidenen in de hoogste eer zij. Wat daarop wordt geantwoord, dat dit plaats heeft bij het slangenzaad, waartusschen en tusschen het vrouwezaad, Christus, een alijdurende vijandschap is.

K. Hij gaat voort tot de plaats van Openb. 12:9. Hij vraagt (waarslijk schimpend en oneerbiedig genoeg, alsof hij niet erkende, dat Johannes tot den Draak gekomen was door Goddelijke inblazing, door welke de geheele Openbaring neergeschreven is): hoe is Johannes tot den Draak gekomen? Dan voegt hij er aan toe, dat er in deze plaats niets anders is dan een gezicht, en wel zulk een gezicht, dat niet op den verleden, maar op den toekomstigen tijd ziet; en dat derhalve hieruit niets besloten worden kan. Antw. Hij spreekt van den Draak, die genoemd wordt die oude Slang, die geweest is van den beginne, naar de verklaring van Christus (Joh. 8:44), die verleid heeft van den beginne, nog verleidt, en verleiden zal door alle eeuwen heen de geheele bewoonbare wereld; van hem spreekt hij niet in den toekomstigen, maar in den tegenwoordigen tijd: die ver- leidt, buiten twijfel volgens den stijl der H. Schrift,

ons diefstalbaar zijn. Immers, zoo ooit dan wordt hierbij duidelijk, hoe groot het verschil is tusschen wat wij aanvaarden als kanoniek, door God zelf gegeven, be- richt omtrent den geboren Koning der Joden, en de verzinning van den geest, die het apokriefe geschrift heeft doen geboren worden, ook voorzover het over Jezus' geboorte en kindsheid zich heeft verma- met het spel der verbeelding; nu eens luchtige, dan weer zweele verbeelding.

Wij willen trachten, in zeer kort bestek, enkele bijzonderheden uit de nieuwtestamentische geschriften naar voren te brengen; om dan daarna het in het oog loopend verschil, den diepen afgrond, tusschen kanoniek en apokrief kerstverhaal in enkele trekken aan te geven.

In de eerste plaats vraagt hier onze opmerkzaam- heid: het z.g. protevangelië van Jakobus. De schrijver is ons onbekend; dat hij de eerste bisschop van Jeruzalem zou zijn geweest, broeder en apostel des Heeren, heeft de traditie wel bewoerd, maar niet be- wezen. In zijn z.g. evangelië wordt het wonder ge- zocht om het wonder; dat is al dadelijk een der meest op den voorgrond tredende zonden der apokriefe ver- zinning. Hij laat Jozef Maria huwen langs zeer bizon- deren weg; want toen Maria, zelf op zeer buiten- gewone wijze uit aanzienlijken stand geboren, 12 jaar oud was, liet de hogepriester, na ingewonnen advies van den priesteraad, alle weduwnaars bijeenkomen, waarna, volgens aanwijzing van een engel, aan dien weduwnaar, die een teeken zou ontvangen van boven, Maria tot vrouw zou gegeven worden. Het teeken viel Jozef ten deel: zijn staf bracht een duif voort, die boven zijn hoofd vloog; en zoo werd hij aangewezen als man van Maria. Hij had reeds kinderen uit zijn eerste huwelijk en al vreesde hij — zooals iemand ongelukkig vertaalt — „de risée te worden” van heel Israël, hij nam het jonge meisje als vrouw aan, hoe oud hij ook was.

De wonderlijke historien worden bij de geboorte evenwel nog vermenigvuldigd.

Van de dichterlijke verbeeldingen eens hedendaagschen kinderschrijvers, die in zijn kerstverhaal voor de jeugd tot den kinderlijken geest indringt met de vraag: hoor je dat gehuil? het is een leeuw; hoor je dat gekrijch? dat is de hyena, ook al een wild beest; en dan dat gehrom, wat is dat? dat zal wel een beer zijn; hoor je dat geritsel? toch geen wild dier...? hoe kom je d'r bij? 't is een schape... het schéert het gras weg; wat komt daar aangerend? wat groint daar zoo? het is een heest, lang en slank; het springt tegen het schape op... zijn laatste uur geslagen... hoe kom je d'r bij? 't is de waakhond... kijk maar, hoe vroolijk het schape al weer weghuppelt... van deze on- rustige verbeeldingen omtrent den onrustigen nacht van Bethlehem Efrata, zeg ik, moet onze apokriefe Jacobus niets hebben. Hij vindt meer de stilte uit als passend decorum. Want als in zijn verhaal Jozef

waaraan het niet ongewoon is, bij duurzams en ach- tereenvolgende handelingen door een verwisseling de tijden omdereen te vermenigen. Ondertusschen nemen wij daigene aan, wat hij er aan toe voegt: dat daaraan besloten kan worden, dat de vijandschap, die in het Paradijs aangekondigd is tus- schen het zaad der Vrouw en het zaad der slang, tot op den huidige dag toe duurt (wat hij in §§ 17 en 18 dus duidelijk toge- sproken had, en waartegen hij zich kant in den geheelen inhoud van zijn 19e Hoofdstuk) en wel in dien zin, dat onder den Draak en den Satan en zijn zaad worden verstaan zijn Engelen, di- de kwade geesten (wat wij aannemen), maar niet de kwade menschen; dat deze in de H. Schriften nergens worden genoemd Engelen des Duivels, of het zaad der slang, daarop antwoorden wij lo, of het zaad der slang de kwade geesten zijn, en of insgelijks kwade menschen genoemd worden het zaad der slang, doet volstrekt niets tot het tegenwoordige vraag- en verschildstuk, en wordt nergens anders toe bijgebracht, dan opdat hij, dewijl hij niets heeft waarmede hij niet eenigen schijn de kracht van deze plaats ontwijken kan, tenminste dit hebbe. Maar zo, de kwade menschen, schoon niet met zoo veel woorden, worden genoemd het zaad der slang (Matth. 22:33), slangen, adderege- broedsels (Matth. 3:7 en 13:34), welke zijn uit hunnen Vader den Duivel, die een louterer is en een menschenmoorder van den beginne Joh. 8:44). Voeg daarbij 1 Joh. 3:8: die de zonde doet, is uit den Duivel, want de Duivel zondigt van den beginne; en vs 10: hierin zijn de kinderen Gods en de kinderen des Duivels openbaar... Die nu gezegd wor- den uit den Duivel te zijn, en kinderen des Duivels, worden die niet genoemd en gezegd te zijn het zaad des Duivels? En zo gij op de woorden vit, zeg, waar de booze geesten het zaad des Duivels genoemd worden. Geloof althans tenminste u zelf, die u zelf vergeten zijde, dit zegt in Hoofdstuk 18, § 3.

HEFT.

MUZIKALE KRONIEK.

XV.

Het Weihnachtsoratorium te Amsterdam.

Nu waren de feestelijke bloemen en kransen weer opgeborgen; het gedachtenis vieren van het 20-jarig bestaan had een einde en door de Chri- stelijke Oratoriumvereniging te Amsterdam werden de schreden gezet naar het zilveren feest. Ik heb niets tegen het af en toe vieren van een bijzondere gedachtenis en vind zelfs veel er toe te zeggen. Maar ik was, eerlijk gesproken, toch

er op uittekt, om een vroedvrouw te zoeken, die loopt bij en — hij loopt niet; het hemelgemaal staat stil; en de arbeiders, die uit den schotel eten zullen, eten niet, want hun hand, die naar den schotel tusschen bleef onbeweeglijk en hun kaken stonden stil en kau- den niet en de schapen verroerden zich niet en de geiten aan de beek dronken niet, en het was alle doodelijk, want de Heiland der volken kwam in, en het groote mysterie was niet alleen in de „spelonk”, maar Maria alleen was gelaten, maar het hing ook over de velden. Het is alles dezelfde tastbaarmaking van stilte, die ook, in navolging van deze apokriefen, Sedan Lagerlof heeft beproefd in de inleiding van haar „Wo- deren van den Antichrist”.

En tegenover dit teeken der stilte, dat welsprekend wil zijn in zijn zachte annuntiatie der groote verbor- genheid, plaatst dan de apokriefe schrijver, niet in staat, zichzelf getrouw te blijven, het onkiesche van haal van de vroedvrouw, die met Salome curieuselijk disputeert over het wonder van de maagdelijke geboorte en over de vraag, of daarvoor wel plaats is in de encyclopaedie der op empirische gegevens opgebouwde vroedvrouwelijke wetenschap.

Ongeveer gelijk voorstelling geeft Pseudo-Mattheus, die evenwel weinig erkenning gevonden heeft en die we dan ook hier grootendeels laten rusten. Het eenig- wat vermelding verdient, is zijn opsmukkend verhaal der geboorte. Laat het evangelië van Lucas in de velden van Bethlehem het licht der herders omschijnen en dat alleen als begeleidend verschijnsel van de verschijning der engelen, die immers als lichtgeesten gedacht zijn, en die als zij zelf zich aan de herders oottrê- ken, hem ook weer in het donker achterlaten. — Pseudo-Mattheus (en dat is weer een echt kenmerk van het apokriefe) heeft het licht noodig om het licht; meer dan de engelen, die het Woord bedienen aan de menschen, en die het „teeken” slechts dienstbaar stellen aan hun prediking, dat het Woord waarachtig is, meer dan die engelen en dat Woord, zeg ik, is hem het LICHT ZELF, en die overeenkomstig brengt hij op zijn schilderij een be- mensche schittering, ook waar de glans niet is uitge- straald door engelen, die hem werpen in oogen van verbaasde menschen. Niet alleen het veld, maar ook de spelonk, waarin Maria de geboorte wacht, is hij hem in den nacht verlicht met hemelsche glans. En die glans blijft in de spelonk, niet als in den nacht der geboorte, maar zoolang Maria er verblijft houdt. Ieder proeft hier het verschil. Bij Lucas een licht, maar dat aan onwetenden (herders) ge- openbaard wordt, opdat zij zouden weten; het licht openbaart Bij Pseudo-Mattheus een lichtglans, ook over Maria, die evenwel weet wat staat te geschieden; het licht is hier geen middel tot openbaring, maar doel op zichzelf: een vriendelijke illustratie van God, maar zonder het „moeten”, zonder de „noodzakelij- heid” der openbaring. Bij Lucas een lichtschijnsel, dat maar even zich laat zien aan verbaasden, en dat zich onmiddellijk terugtrekt, zoodra de engelen

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Apokriefe Kerstgedachten.

I.

Wij, kinderen der 20e eeuw, meenen al een reuzen- taak te aanvaarden, als wij ons bakken onder het woord der vernieuwing, dat ons zegt: Beproeft de geesten, of zij uit God zijn. En: geloof niet een iegelijk geest. En: onderscheidt het kostelijke van het snoode. En, in het kort, elk woord, dat ons toeroept, dat tusschen wat uit God en uit den mensch is, het we- zensonderscheid moet gekend en gepredikt worden.

Maar hebben wij ons wel eens voorgesteld, wat die opdracht van goddelijke souvereiniteit en apostolische autoriteit heeft gevestigd van de oude christelijke kerk, die in haar nieuwtestamentische brieven zich tot de gehoorzaamheid aan deze roeping hoorde bewegen, en die in de eerste eeuwen na de prediking der apos- tolen te oordelen had over de vraag, welke van alle geschriften, die in de kringen der gemeenten in omloop waren gebracht, als „apokrief” en welke als „kanoniek” moesten worden erkend?

Want niet alleen de ons bekende evangeliën en brieven zijn tot de christelijke kerk gekomen, maar daarnaast hebben veel andere „evangeliën” en brieven de aandacht der christelijke kerk voor zich gevraagd; en tusschen al die boeken en boekjes moest nu de schifting geschieden. Voor wie geloof in het bestaan van den bijbel als heilig, van Gods Geest ingegeven boek, is een beroep op de leiding van den Heiligen Geest, ook bij het werk der vaststelling van den kanon, een zeer natuurlijk uitvloeisel van zijn aan- vaarding der theopneustie; een beroep, dat hem tot rust voert, zoo vaak de vraag hem wordt voorge- legd, of wel de kerk op rechte wijze het werk der schifting tusschen kanoniek en apokrief heeft vol- bracht. Want hij moet wel aannemen, dat de zelfde Geest, die door een zeer bijzondere daad van theo- pneustie den bijbel van boven gegeven en aan de kerk heeft toegedacht, ook zal hebben gezorgd, dat die kerk het geschenk Gods heeft gevonden en als zoo- danig aanvaard. Maar dit neemt niet weg, dat hij toch wel iets verstaan kan van die ontzaglijke zwa- righeid, waarvoor de kerk heeft moeten staan, toen zij uit eigen oogen had te zien; want ook in de vaststelling van den kanon werkt God organisch; Hij bedient zich van het zelfstandig, en bewust, en voor-zichtig on- derzoek der kerk. Bovendien komt uit de overwe- ging van al die dingen wel eens de gemoedelijke be- geerte op, om ook thans de overwegingen der oude kerk na te gaan en de vraag te stellen, of ook de christen van deze eeuw het verschil, het we- zensverschil, tusschen kanoniek en apokrief kan — men vergunne ons ditmaal het woord — „aanvoelen”.

Daarbij kan nu de overweging van het kerstevangelie

blij, dat w-
gingen, wa-
een veree-
ook het b-
een feest-
En voor

uitvoering
nachtsoral-
heeft de
thans was
gis) de vi

In 1914

tegenwoor

ik wil begi

dat de ve

voor haar

tegen K

dat vooe

deze zeld

ten meest

het gepre

voor onze

dankende

De C. C.

damsche E

reeds mee

uitvoering

teeken voc

habituës. I

de wissel

paald wer

men aan

stellen en

ten gehoo

concerteer

maar zij

alleszins

aan te ne

doen. Daa

sterdamme

succes, wa

de toekom

zeer hoop

De avon

de uitvoer

het bestuu

zal aan di

gedaan, de

tigd. Ook

belangstell

Ik heb

heb ik da

uitvoering

van 1924

zelf weer

het allerko

de kwistig

in overstel

mededeelin

en hemelsc

dóór elkar

het geweld

transcenden

apokriefen

fantaseerd,

sche genad

te ontvang

haar maar

oogenblik

beroofd; wa

wordt hier

mood. Kan

feit als „e

schetsl ont

meer beho

wonder, d

heeft den

is, heeft o

ook echt

En — v

zijn eigen

als de Jak

spelonk va

en blijft

zich onmid

neerwerpen

vrouwen, t

terheid van

overtuigen

en gepluis

breken in l

zijn altes

en waartus

pen. Het w

kanonieke

redeneerga

als de Se

kanoniek

den, het

feit...”

gekantsel

vertellen, v

dat toen v

kent zijn b

en ge voe

fetisch pers

Just Havel

ezel als e

te worden,

der den in

amsche ge

de vrucht

bedaren e